

ЭШҚОБИЛ ШУКУР ШЕЪРИЯТИДА БАДИИЙ ИФОДА УСУЛИ

Тоштемирова Лола

Термиз давлат университети Ўзбек филологияси факултети
2-курс талабаси

Мақсуда Рахматовна

Илмий раҳбар, Термиз давлат университети

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7972541>

Аннотация. Мазкур мақолада Эшқобил Шукур шеъриятидаги образлар олами, табиат тасвири, рамзий образлар ва халқона пафоснинг о'рни таҳлил қилинган.

Калим сўзлар: Эшқобил Шукур шеърияти; рамзий образлар (ой, юлдузлар, осмон); ўхшатиш санъати; қадимий оҳанглар; халқона пафос.

METHOD OF ARTISTIC EXPRESSION IN THE POETRY OF ESHQABIL SHUKUR

Abstract. This article analyzes the world of images, the image of nature, symbolic images and the role of folk pathos in the poetry of Eshqabil Shukur.

Keywords: poetry of Eshqabil Shukur; symbolic images (moon, stars, sky); the art of analogy; ancient melodies; folk pathos.

СПОСОБ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ВЫРАЗИТЕЛЬНОСТИ В ПОЭЗИИ ЭШКАБИЛЯ ШУКУРА.

Аннотация. В данной статье анализируется образный мир, изображение природы, образы-символы и роль народного пафоса в поэзии Эшкабиля Шукура.

Ключевые слова: поэзия Эшкабиля Шукура; символические изображения (луна, звезды, небо); искусство аналогии; старинные мелодии; народный пафос.

Эшқобил Шукур ўзбек шеъриятига ўтган асрнинг 80-йиллари охирларида ўзига хос овоз билан кириб келди. Унинг халқона оҳанг ва фолклоризм билан қоришган шеърияти тезда муахассислар ва шеърият ихлосмандлари эътиборига тушди.

Шоир қирқ йилдирки ше'рият деб аталган муқаддас даргоҳда самарали ижод қилиб келмоқда. Унинг ижодига бевосита тўхталадиган бўлсак, ижодкорнинг ёзган ше'рлари бадиий ифода усули жиҳатидан ҳам, ма'но-моҳият жиҳатидан ҳам алоҳидалиқ касб этади. Шоир ше'рларида лирик қаҳрамон о'зининг туйғулари ва ҳасратларини табиатдаги нарса ва ҳодисалар орқали тасвирлайди. Борлиққа нисбатан ҳиссий- эстетик муносабатини кучли ва қайноқ еҳтирослар ҳосиласини, ҳис-туйғ'улари, ко'нгил кечинмалари, дардли изтиробларини ифодалайди. Масалан:

Ко'нглимни тошга ёрдим, тошлар синдия чил чил.

Сув ичгали ко'зимга, қушлар ко'ндия бир бир.

Тушимни сувга айтдим, сувлар ёндия лов лов

Чо'г' тергали тилимга қушлар ко'ндия бирров[1,3].

-деб ёзади шоир. Лирик қаҳрамоннинг юрак дарди шу даражада катта ва кучлики, ҳатто табиат унсурлари ҳам о'з вазифасини о'згартиради. Табиат тасвири орқали инсоннинг руҳий озодлиги, қалб кечинмалари бадиий талқин етилади. Шоир ижодига ше'рий сан'атлар ҳам муҳим рол тутди. Ше'рларида у ташбеҳ(о'хшатиш), ташхис, муболағ'а ҳамда таносуб ва шу каби бошқа сан'атлардан фойдаланган. Айниқса, ше'рларида

о‘хшатиш сан’атининг о‘рни бекиёс. Масалан: "Яшилланган томлар устида келинлардай титрар қизг‘ладоқ", "Кенг уйнинг бекасидай, бошда тутлар каппайган", "Туянинг о‘рқачидай четда чайла суппайган", "Қизлар каби сузилар, бо‘йга етган бошоқлар" каби о‘хшатишлари жуда таъсирчан ва оҳорли. Шоир табиат ҳодисаларини: туман тушишини - "Дон каби сепилди совуқ туманлар", тонг отишини - "Ҳилол ухлаётган пашшахонанинг, бир буржин ко‘тариб термилади тонг, Зилол ухлаётган пашшахонанинг ипига осилиб тебранар осмон[2,4,5,8,12] дея ажиб поэтик манзара яратади.

У о‘з ше‘рларида рамзий образлардан ко‘п фойдаланади, шерларида ой, юлдуз, осмон, булут каби тимсоллар ко‘п о‘ринларда қолланилган. "Фольклор асарлари умуминсоний муаммоларга ҳозиржавоблиги билан шоирлар эътиборини тортади. Улар ҳар доим заҳматкаш халқнинг манфаатини ҳимоя қилиб, унинг юксак орзу-интилишларини, ўй-ташвишларини ифода этиши боис ўта миллийлик ва халқчиллик касб этади. Шунинг учун фольклор асарларига хос бадиий шакл типлари ва воситалари, халқона оҳанг ва услубда яратилган ёзма адабиёт намуналарида ҳам ана шу хусусият бўртиб туради. Бу эса фольклоризмларнинг табиатига хос энг муҳим жиҳатлардан биридир"[4,13]. Жумладан: "Иссиқ юлдузлардан қирлар тутдилар", "Ортидан итлари г‘ингшир, хурпайган. Жунларида ко‘чиб пуфак юлдузлар", "Чо‘пон ко‘кка юзин ювиб олади, Хуржунга қарайди-хуржун то‘ла ой". "Бу тор хона емас, балки бу осмон, юлдузларни гулдай сочмоқда шамол", "Юракни уйг‘отиб юборинг.... Тинглайн юлдузлар қо‘нгирог‘ини", "Кенг баҳайбат осмон тоғ‘орасида, чо‘г‘ олиб югуриб келаётир ой", "Ойни тишлаб олдим мен, лабда юлдузлар қони" каби жумлаларда бу яққол намоён бо‘лади. Эшқобил Шукурнинг о‘зи ёзади: "Ой, булут, шамол, дала, ё‘л.... Улар доим менинг ше‘рларимга кириб келаверади. Ё‘қ булар шунчаки образлар емас, улар менинг бу дунёдаги доимий ҳамроҳларимдир. Шаҳарнинг энг гавжум, энг сершовқин жойида ҳам улар менинг ёдимда еканини ҳис етаман...."[5] Шоир о‘зи шундай ко‘нгилга, осмонга, одам ва оламга ошиқ дил егасидир.

"Ҳозирги ўзбек адабиётшунослигида шеърятдаги долзарб вазифалардан бири халқона пафос талқини билан боғлиқ. Дарҳақиқат, Шеърятда юзага келган янги маънавий муҳит ижодкорлар дунёқарашада ўзгаришлар ясади. Бу ҳолат эса ўз навбатида адабиёт ва шеърятга бўлган муносабатнинг янгиланиб, бадиий тафаккурда муайян эврилишлар юзага келишига сабаб бўлди. Янги ўзбек шеърятда ўзининг самимий тили ўйноқи ва маҳзун, шиддатли ва сокин оҳанглари билан бадиий тафаккуримиз миқёсини кенгайтираётган ва ҳозирги ўзбек шеърятда ўз услуби, таафаккури ва қарашлари билан анъанавий дунёқарашимизга ўзгариш киритган айрим шоирлар ижоди тадқиқот асосини ташкил этади."[3,4 Ижодкорнинг "Юракни о‘рганиш", "Сочлари сунбул сунбул", "Тунги гуллар", "Яшил кушлар", "Ҳамал айвони", "Бобосо‘з изидан" каби китобларида мажозий сифатлар, халқнинг қадимий оҳанглари о‘зига сингдирилгани билан айрича го‘зал бир манзара ҳосил қилади. Шоирнинг халқона пафосга ега ше‘рлари сифатида "Ко‘пкари", "Чанқовуз", "Сунбула", "Руҳим", "Зо‘раки қаҳ-қаҳ" ва бошқа қатор ше‘рларини мисол қилишимиз мумкин: "Чумчуқ чумчуқ шо‘р тумшук, хайё-хуйт!, хайё-хуйт!", "Вой менгима шо‘р менгим. Увв!...Увв!...", "Ахай-аҳа-ҳай, ахай-аҳа-ҳай! мен кушларнинг тушларида ко‘ринай, мен тушларнинг кушларида ко‘ринай", "Чанқовуз чанқаб қолди, дардимга чайқаб олдим", "Ҳайт- деди улоқ кетди, о‘ртада тобоқ кетди" каби мисралар ше‘рнинг халқона семантик-

ма'новий о'зига хослигини та'минлайди ва уларда сурхон халқининг маданияти, урф -одати яққол сезилиб туради.

Бундан роппа-роса ўттиз олти йил аввал, 1984 йилда "Ўзбекистон адабиёти санъати" газетасида Эшқобил Шукур шеърлари илк марта эълон қилинганда унга Ўзбекистон халқ шоири Усмон Азим қуйидаги сўзбошини ёзган эди. Бу пайтда Эшқобил Шукур 22 ёшда эди: "Эшқобилнинг шеърлари ғалати – гўё кўпни кўрган одамнинг ёзганига ўхшайди: босиқ ва чуқур, шу билан бирга сатрларида аллақандай жанговарлик, қайсарлик бор. Шеърлари унутилаёзган оҳангларга, унутилаёзган сўзларга бой. Мен Эшқобилга "Оқ йўл тилаётганим йўқ. У аллақачон йўлда. Шеърхонга янги бир шоир шеърларини таклиф қилаётирман, холос"[6]

Хулоса қилиб айтоламизки, Эшқобил Шукурнинг шеърларидан унинг халқчил шоир эканининг гувоҳи бо'ламиз. Го'ё адиб узоқ о'тмишдан со'злаётгандек о'қувчини о'йга толдиради. Шоир руҳида унинг табиат ва ундаги нарсаларга муҳаббати ҳам сезилиб туради, у хаёлидаги воқеа-ҳодисаларни табиат атрофи билан бог'лаб юборади ва буни шеърларида жонлантиради. Унинг шеърлари шундай со'фиёна нақллар, фикрлар оғушида тасвирланадики, бу ҳолат назм ҳамиша илоҳиётдан сув ичажagini ботинда яна бир қарра ишонч уйғотади. "Бундан юз йил муқаддам буюк ўзбек шоири Абдулҳамид Сулаймон ўғли – Чўлпон: "Адабиёт яшаса, миллат яшар!" деган оташин даъват билан майдонга чиққан эди. Ҳаёт ва тарих синовларидан ўтган теран маъноли бу сўзлар бугун ҳам ўз аҳамияти ва қимматини йўқотган эмас. Дарҳақиқат, адабиёт, санъат ва маданият яшаса, миллат ва халқ, бутун инсоният безавол яшайди"[7].

REFERENCES

1. Эшқобил Шукур "Ҳамал айвони".-Т.: "Шарк" нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси Бош таҳририяти, Тошкент-2002. -Б.165
2. Эшқобил Шукур "Сочлари сунбул сунбул".-Т.: Адабиёт ва санъат нашириёти, Тошкент-1988.-Б.65
3. Пардаев.З. "Истиқлол шеърлятида халқона пафоснинг янгиланиши" филология фанлари бўйича фалсафа доктори (ПХд) илмий даражасини олиш учун ёзилган дисс. –Тошкент-2020 .-Б.159
4. Шарипова Л. "О'збек шеърлятида фолклоризм". –Т.: "Фан", 2011. -Б. 153
5. Тафаккур, 2019 2-сон Худойбердиева Х.
6. "Ўзбекистон адабиёти ва санъати газетаси"1984 йил, 19 декабр
7. www.xabar.uz: Мирзиёев Ш. Адабиёт, санъат ва маданият яшаса, миллат ва халқ, бутун инсоният безавол яшайди.